

LIETUVOS RESPUBLIKOS SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTRO
Į S A K Y M A S

**DĖL DARBUOTOJŲ APRŪPINIMO ASMENINĖMIS APSAUGOS PRIEMONĖMIS
NUOSTATŲ PATVIRTINIMO**

2007 m. lapkričio 26 d. Nr. A1-331

Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo (Žin., 2003, Nr. [70-3170](#)) 28 straipsnio 5 dalimi bei įgyvendindama 1989 m. lapkričio 30 d. Tarybos direktyvą 89/656/EEB dėl būtiniausių saugos ir sveikatos apsaugos reikalavimų darbuotojams darbo vietoje naudojant asmenines apsaugos priemones (trečioji atskiroji direktyva, kaip numatyta Direktyvos 89/391/EEB 16 straipsnio 1 dalyje) (OL 2004 m. specialus leidimas, 5 skyrius, 1 tomas, p. 375):

1. T v i r t i n u Darbuotojų aprūpinimo asmeninėmis apsaugos priemonėmis nuostatus (pridedama).

2. L a i k a u netekusiu galios Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 1998 m. balandžio 20 d. įsakymą Nr. 77 „Dėl Darbuotojų aprūpinimo asmeninėmis apsauginėmis priemonėmis nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 1998, Nr. [43-1188](#)).

SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTRĖ

VILIJA BLINKEVIČIŪTĖ

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. lapkričio 26 d. įsakymu Nr. A1-331

DARBUOTOJŲ APRŪPINIMO ASMENINĖMIS APSAUGOS PRIEMONĖMIS NUOSTATAI

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Darbuotojų aprūpinimo asmeninėmis apsaugos priemonėmis nuostatai (toliau – Nuostatai) nustato būtiniausius asmeninių apsaugos priemonių naudojimo darbe ir darbuotojų aprūpinimo jomis reikalavimus.

2. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo (Žin., 2003, Nr. [70-3170](#)) ir kitų darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimai taikomi asmeninėms apsaugos priemonėms, įvertinant Nuostatų specifinius reikalavimus.

3. Kolektyvinėse sutartyse gali būti nustatyti ir taikomi griežtesni reikalavimai, garantuojantys geresnę bei efektyvesnę darbuotojų saugą ir sveikatos apsaugą naudojant asmenines apsaugos priemones, negu nustatyta Nuostatuose.

4. Asmeninė apsaugos priemonė turi būti naudojama, kai negalima išvengti rizikos arba pakankamai jos apriboti kolektyvinėmis apsaugos techninėmis priemonėmis, darbo organizavimo priemonėmis, metodais ar tvarka.

5. Šiuose Nuostatuose **asmeninė apsaugos priemonė** – bet kuri priemonė, skirta darbuotojui turėti ar dėvėti, siekiant apsaugoti jį nuo rizikos veiksnių, galinčių kelti grėsmę darbuotojo saugai ir sveikatai, bei kitas šiam tikslui skirtas priedas ar reikmuo.

Kitos Nuostatuose vartojamos sąvokos atitinka Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo ir kitų darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų sąvokas.

6. Nuostatų 5 punkto pirmoje pastraipoje nurodyta sąvoka netaikoma:

6.1. įprastiems darbo drabužiams ir uniformoms, kurios nėra specialiai pritaikytos darbuotojo saugai ir sveikatai užtikrinti;

6.2. priemonėms, naudojamoms avarinių ir gelbėjimo tarnybų;

6.3. asmeninėms apsaugos priemonėms, kurias dėvi ar naudoja kariuomenė, policija bei kitos viešosios tvarkos žinybos;

6.4. asmeninėms apsaugos priemonėms, naudojamoms kelių transporte;

6.5. sporto įrangai;

6.6. saviginos ar atgrasinimo priemonėms;

6.7. nešiojamiems prietaisams, skirtiems nustatyti ir signalizuoti apie rizikos veiksnius.

II. DARBDAVIO PAREIGOS

7. Darbdavys privalo:

7.1. nemokamai aprūpinti darbuotojus asmeninėmis apsaugos priemonėmis Nuostatuose nustatytomis sąlygomis ir tvarka, išskyrus atvejus, kai kolektyvinėje sutartyje nustatyta, kad darbuotojas padengia dalį išlaidų už tas asmeninės apsaugos priemones, kuriomis naudojasi ne vien darbo vietoje, arba asmeninės apsaugos priemonės susidėvėjo, buvo sugadintos ar dingo dėl darbuotojo kaltės;

7.2. užtikrinti, kad skirta naudoti asmeninė apsaugos priemonė darbuotojų saugos ir sveikatos atžvilgiu atitiktų techniniame reglamente „Asmeninės apsauginės priemonės“, patvirtintame socialinės apsaugos ir darbo ministrės 2000 m. liepos 3 d. įsakymu Nr. 69 (Žin., 2000, Nr. [65-1967](#)), jai nustatytus reikalavimus dėl konstrukcijos ir gamybos;

7.3. išduoti darbuotojui asmenines apsaugos priemones, kurios privalo:

7.3.1. apsaugoti nuo galimų kenksmingų, pavojingų veiksnių, esančių darbo aplinkoje,

pačios nesukeldamos papildomos rizikos;

7.3.2. atitikti darbo vietoje esančias sąlygas;

7.3.3. atitikti ergonominius reikalavimus ir darbuotojo sveikatos būklę;

7.3.4. tiksliai tikti darbuotojui, atlikus visus būtinus pakeitimus (priderinimus);

7.4. aprūpinti darbuotoją, kurį vienu metu veikia daugiau kaip vienas rizikos veiksnys, visomis reikiamomis asmeninėmis apsaugos priemonėmis, kurios būtų tarpusavyje suderintos ir garantuotų apsaugą nuo rizikos veiksnio ar veiksnių;

7.5. nustatyti asmeninių apsaugos priemonių naudojimo sąlygas, ypač naudojimo trukmę, atsižvelgdamas į įvertintą riziką, jos dažnį, kiekvieno darbuotojo darbo vietos charakteristiką ir asmeninių apsaugos priemonių eksploatacines savybes;

7.6. užtikrinti, kad asmeninių apsaugos priemonių naudojimas nesukeltų sveikatos ar higienos problemų skirtingiems darbuotojams, kai susidarius aplinkybėms tas pačias asmenines apsaugos priemones turi dėvėti daugiau kaip vienas darbuotojas, nes asmeninės apsaugos priemonės iš principo yra skirtos asmeniui naudojimui;

7.7. informuoti darbuotojus, atliekant instruktavimą darbo vietoje, apie naudojamų asmeninių apsaugos priemonių, turinčių atitikti Nuostatų 7.3 ir 7.4 punktų reikalavimus, paskirtį ir apie tai, nuo kurių rizikos veiksnių jos saugo. Rengti asmeninių apsaugos priemonių dėvėjimo ir naudojimo mokymus ir, jei reikia, demonstravimą. Pagrindinius naudojimosi reikalavimus įrašyti į darbuotojų saugos ir sveikatos instrukcijas;

7.8. užtikrinti, kad asmeninės apsaugos priemonės būtų naudojamos pagal asmeninės apsaugos priemonės gamintojo parengtoje naudojimo instrukcijoje nurodytą paskirtį (išskyrus specifines ir išskirtines aplinkybes) ir naudojimo instrukcijas. Tokios instrukcijos turi būti darbuotojams suprantamos;

7.9. išduoti nemokamai analogišką asmeninę apsaugos priemonę vietoj pirma nustatyto laiko susidėvėjusios, sugedusios ar dingusios;

7.10. užtikrinti gerą asmeninių apsaugos priemonių veikimą ir tinkamą higieninę būklę, atlikdamas būtiną priežiūrą, taisymą ir pakeitimą naujomis;

7.11. įvertinti, prieš parinkdamas asmenines apsaugos priemones, ar asmeninės apsaugos priemonės, kuriomis ketinama leisti naudotis, atitinka Nuostatų 7.3 ir 7.4 punktų reikalavimus. Tam būtina:

7.11.1. analizuoti ir įvertinti rizikos veiksnius, kurių negalima išvengti ar pašalinti kolektyvinėmis apsaugos priemonėmis ar kitais būdais;

7.11.2. apibrėžti, kokios savybės privalomos asmeninei apsaugos priemonei tam, kad ji apsaugotų nuo nustatytų rizikos veiksnių, taip pat atsižvelgti ir į rizikos veiksnius, kuriuos gali sukelti pati apsaugos priemonė;

7.11.3. palyginti turimų asmeninių apsaugos priemonių savybes su šioms priemonėms Nuostatų 7.11.2 punkte nustatytomis savybėmis;

7.12. peržiūrėti įvertinimą, nurodytą Nuostatų 7.11 punkte, jei pakeičiamas nors vienas iš vertintų elementų;

7.13. įvertinti darbo aplinkos rizikos veiksnius ir parinkti asmenines apsaugos priemones, vadovaudamasis techninio reglamento „Asmeninės apsauginės priemonės“, darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų, higienos normų nuostatomis, techniniais ir technologiniais dokumentais, rizikos įvertinimo duomenimis, darbo įrenginių techniniais dokumentais ir jų naudojimo instrukcijomis bei kitais dokumentais. Siekdamas šio tikslo, darbdavys privalo:

7.13.1. sudaryti rizikos veiksnių įvertinimo, parenkant asmenines apsaugos priemones darbo vietoje, lentelę, vadovaudamasis Nuostatų 1, 2 ir 3 priedais. Jeigu kenksmingų, pavojingų veiksnių yra daugiau, negu nurodyta Rizikos veiksnių įvertinimo, parenkant asmenines apsaugos priemones darbo vietoje, lentelėje (Nuostatų 1 priedas), darbdavys šią lentelę gali papildyti atskirais neišvardytais veiksniais;

7.13.2. parengti Darbuotojams nemokamai išduodamų asmeninių apsaugos priemonių sąrašą pagal Nuostatų 4 priedą, vadovaudamasis sudaryta Rizikos veiksnių įvertinimo,

parenkant asmenines apsaugos priemones darbo vietoje, lentelė bei atsižvelgdamas į Nebaigtinį asmeninių apsaugos priemonių (Nuostatų 5 priedas) ir Nebaigtinį darbų arba darbo sektorių, kuriuose gali reikėti asmeninių apsaugos priemonių (Nuostatų 6 priedas), sąrašus, kuriuos, jei reikia, darbdavys gali papildyti asmeninių apsaugos priemonių bei darbų arba darbo sričių, kuriuose gali reikėti asmeninių apsaugos priemonių, pavadinimais.

Darbdavys, rengdamas Darbuotojams nemokamai išduodamų asmeninių apsaugos priemonių sąrašą, privalo konsultuotis su darbdavio įgaliotais asmenimis darbuotojų saugai ir sveikatai, specialistais, darbuotojų atstovais;

7.14. informuoti darbuotojus arba jų atstovus ir su jais konsultuotis apie visas priemones, kurių imamasi dėl darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos, jei darbuotojai naudoja asmenines apsaugos priemones;

7.15. suderinti su darbuotojų atstovais ir patvirtinti parengtą Darbuotojams nemokamai išduodamų asmeninių apsaugos priemonių sąrašą;

7.16. aprūpinti darbuotojus asmeninėmis apsaugos priemonėmis, paženklintomis CE ženklu ir turinčiomis EB atitikties deklaraciją, įrodančią, kad asmeninė apsaugos priemonė atitinka techninio reglamento „Asmeninės apsauginės priemonės“ II priede nustatytus saugos ir sveikatos reikalavimus;

7.17. darbuotojams nemokamai duoti plovimo, kenksmingumo pašalinimo priemonių, jei darbai susiję su pavojingų cheminių medžiagų ar jų preparatų naudojimu, atsižvelgiant į cheminės medžiagos saugos duomenų lapo informaciją apie medžiagos ar preparato savybes ir nuorodas dėl kenksmingumo pašalinimo priemonių naudojimo;

7.18. parengti ir suderinti su darbuotojų atstovais asmeninių apsaugos priemonių išdavimo ir priėmimo tvarką, jos laikytis bei tvarkyti išduodamų asmeninių apsaugos priemonių apskaitą pagal pavyzdžius, pateiktus Nuostatų 7 priede;

7.19. leisti darbuotojams arba jų atstovams dalyvauti vertinant riziką, parenkant asmenines apsaugos priemones, bei teikti pasiūlymus šiais klausimais;

7.20. užtikrinti, kad atitinkamais įpareigojančiais saugos ir sveikatos apsaugos ženklais pažymėtose darbo vietose būtų naudojamos šiuose ženkluose nurodytomis asmeninėmis apsaugos priemonėmis.

8. Darbdavys, vadovaudamasis įmonėje sudarytu Darbuotojams nemokamai išduodamų asmeninių apsaugos priemonių sąrašu, asmeninėmis apsaugos priemonėmis privalo nemokamai aprūpinti moksleivius ir studentus, atliekančius darbinę praktiką.

III. DARBUOTOJO PAREIGOS

9. Darbuotojas privalo:

9.1. nepradėti dirbti be asmeninių apsaugos priemonių, kai to reikalauja darbuotojų saugos ir sveikatos norminiai teisės aktai, tarp jų įmonės vietiniai (lokaliniai) norminiai teisės aktai, ir naudoti jas viso darbo proceso metu;

9.2. rūpestingai prižiūrėti ir naudoti pagal paskirtį asmenines apsaugos priemones, laiku pranešti darbdaviui ar darbdavio įgaliotam asmeniui darbuotojų saugai ir sveikatai apie jų susidėvėjimą, užterštumą, netinkamumą naudoti;

9.3. pasinaudojęs asmenine apsaugos priemone, grąžinti ją į tam skirtą vietą;

9.4. įstatymų nustatyta tvarka atlyginti nuostolius, jeigu asmeninė apsaugos priemonė dėl darbuotojo kaltės dingo arba buvo sugadinta.

IV. ASMENINIŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ IŠDAVIMAS, LAIKYMAS IR PRIEŽIŪRA

10. Prieš išduodant, asmeninės apsaugos priemonės turi būti patikrintos, ar jos atitinka Nuostatų 7.16 punkte nurodytus reikalavimus.

11. Asmeninė apsaugos priemonė yra darbdavio nuosavybė, todėl ji turi būti grąžinta

atleidžiant darbuotoją iš darbo, perkeltiant į kitą darbą toje pačioje įmonėje, pasibaigus darbo sezonui.

12. Susidarius tam tikroms aplinkybėms, dėvėtos asmeninės apsaugos priemonės gali būti duodamos kitiems darbuotojams tik išskalbtos, išvalytos ir dezinfekuotos.

13. Asmeninės apsaugos priemonės turi būti laikomos vadovaujantis gamintojo parengtoje naudojimo instrukcijoje nustatytais reikalavimais.

14. Darbuotojui, baigus darbą, draudžiama išnešti asmenines apsaugos priemones už įmonės ribų, išskyrus Nuostatų 7.1 ir 16 punktuose numatytus atvejus.

15. Asmeninės apsaugos priemonės laikomos įmonės patalpose ar vietose, įrengtose vadovaujantis Buities, sanitarinių ir higienos patalpų įrengimo reikalavimais, patvirtintais Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 24 d. nutarimu Nr. 501 (Žin., 2003, Nr. [40-1820](#)).

16. Asmenines apsaugos priemones darbuotojai gali laikyti savo namuose, jeigu darbe negalima įrengti specialių patalpų (pavyzdys – miško ruošos, miško plukdymo, geležinkelio ir jo objektų priežiūros, geologijos paieškų darbai). Asmeninių apsaugos priemonių laikymo namuose tvarka nustatoma kolektyvinėje sutartyje arba ją nustato darbdavys, suderinęs su darbuotojų atstovais.

17. Draudžiama darbuotojams išduoti neišskalbtas, neišvalytas, nedezinfekuotas asmenines apsaugos priemones.

18. Asmeninės apsaugos priemonės turi būti chemiškai valomos, skalbiamos, dezinfekuojamos pagal gamintojo parengtoje naudojimo instrukcijoje nurodytas rekomendacijas įmonės lėšomis kolektyvinėje sutartyje arba darbdavio nustatyta tvarka.

19. Valant, skalbiant, dezinfekuojant turi būti išsaugotos asmeninių apsaugos priemonių savybės.

20. Jei naudojimas ar netinkama priežiūra akivaizdžiai pakenkė asmeninės apsaugos priemonės efektyvumui bei kokybei, priemonės negalima išduoti naudoti.

21. Darbuotojui susirgus infekcine liga, asmeninės apsaugos priemonės, kuriomis jis naudojosi ir per kurias galėjo išplisti ligos užkratas, turi būti dezinfekuotos ir (arba) sunaikintos. Patalpą, kurioje jos buvo laikomos, būtina dezinfekuoti.

22. Darbo avalynės priežiūrai turi būti sudarytos tinkamos sąlygos (paskirtos batų valymo vietos, šepėčiai, tepalas ir t. t.).

V. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

23. Darbdavio patvirtintas asmeninių apsaugos priemonių sąrašas tampa įmonės vietiniu (lokaliniu) norminiu teisės aktu. Juo privalo vadovautis tie įmonės darbuotojai, kurie dirba veikiami rizikos veiksnių.

24. Tarp darbdavio ir darbuotojo iškilęs ginčas dėl darbuotojo aprūpinimo asmeninėmis apsaugos priemonėmis sprendžiamas įstatymų nustatyta tvarka.

25. Jei įmonė patyrė nuostolių dėl to, kad asmeninė apsaugos priemonė buvo sugadinta, pavogta ir pan., ginčai dėl materialinės atsakomybės tarp darbuotojų ir darbdavio sprendžiami įstatymų nustatyta tvarka.

KŪNO DALYS	Darbo aplinkos kenksmingi ir pavojingi veiksniai																										
	Fizikiniai											Cheminiai					Biologiniai			Kiti							
	MECHANINIAI					TEMPERATŪRA		ELEKTRA		SPINDULIAI		Triukšmas	Kiti	AEROZOLIAI			SKYSČIAI		Dujos, garai	MIKROORGANIZMAI			Baltyminiai preparatai	Natūralūs organizmo komponentai	Nepasitebimus	Kiti	
	Nukritimas iš aukščio	Smūgis, atsitraukimas, prispaudimas	Įdūrimas, įpjovimas, įdūrimas, pargriuvimas	Paslydimas	Vibracija	Kiti	Aukšta	Žema	Elektros įtampa	Elektrostatinis laukas	Kiti			Jonizuojantieji	Nejonizuojantieji	Dulkės	Plaušai	Dūmai		Apliejimas (apipylimas)	Čiurkšlė, purslai	Kiti					Kenksmingos bakterijos
Liemuo (pilvas)																											
Poodiniai audiniai																											
Visas kūnas																											
Kitos																											

... m. mėn. d.

Lentelę užpildė:

_____ (pareigos)

_____ (parašas)

_____ (vardo raidė, pavardė)

Pastaba. Pildant Rizikos veiksnių įvertinimo, parenkant asmenines apsaugos priemones, lentelę, atsižvelgiant į nustatytus veiksnis, jos skilčių ir eilučių skaičių galima keisti.

RIZIKOS VEIKSNIŲ ĮVERTINIMO, PARENKANT ASMENINES APSAUGOS PRIEMONES DARBO VIETOJE, LENTELĖS PILDYMO IR ASMENINIŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ PARINKIMO METODIKA

Rizikos veiksnių įvertinimo, parenkant asmenines apsaugos priemones darbo vietoje, lentelės pildymo ir asmeninių apsaugos priemonių parinkimo metodika galima vadovautis pildant Rizikos veiksnių įvertinimo, parenkant asmenines apsaugos priemones darbo vietoje, lentelę (toliau – Lentelė) (Nuostatų 1 priedas), kuria nustatomas asmeninių apsaugos priemonių poreikis darbo vietoje ar atliekant darbus. Nustatant asmeninių apsaugos priemonių poreikį, būtina vadovautis Nuostatais, darbuotojų saugos ir sveikatos norminiais teisės aktais, techniniais ir technologiniais dokumentais, rizikos įvertinimo duomenimis, higienos normomis, eksploatuojamų įrenginių techniniais pasais ir jų eksploatavimo taisyklėmis bei kitais dokumentais.

1. Lentelės pildymo tvarka:

1.1. horizontalioje lentelės skiltyje rašomas kenksmingo, pavojingo veiksnio, veikiančio atliekant darbus, pavadinimas;

1.2. vertikalioje lentelės eilutėje rašomas kūno dalies, kuri gali būti paveikta kenksmingo, pavojingo veiksnio, pavadinimas;

1.3. skilties ir eilutės susikirtimo langelyje rašomas ženklas „+“, kuris nurodo, kad, norint apsaugoti tą ar kitą kūno dalį nuo nustatytų kenksmingų, pavojingų veiksnių, būtina naudoti asmenines apsaugos priemones.

Pavyzdžiui, dirbdamas prie įkaitusių įrenginio dalių darbuotojas gali nudegti plaštakas. Atliekant kitą operaciją, darbuotojo akis, kvėpavimo takus, galvą, kojas, visą kūną gali užteršti byrančios medžiagų dulkės.

Šiuo atveju, pildydami lentelę rašome ženklą „+“ į šiuos eilučių ir skilčių susikirtimo langelius: „Dulkės ir akys“, „Dulkės ir plaštaka“, „Aukšta temperatūra ir plaštaka“, „Dulkės ir visas kūnas“, „Dulkės ir kvėpavimo takai“ ir t. t.

Tokiu būdu nustatomi kenksmingi, pavojingi veiksniai, esantys darbuotojo darbo aplinkoje.

Vertinant kenksmingus, pavojingus veiksnius, pildoma atskira lentelė kiekvienai darbo vietai. Lentelę pasirašo asmenys, atlikę rizikos įvertinimą darbo vietoje.

2. Sudarant Darbuotojams nemokamai išduodamų asmeninių apsaugos priemonių sąrašą (Nuostatų 4 priedas), reikia vadovautis Rizikos veiksnių įvertinimo, parenkant asmenines apsaugos priemones darbo vietoje, lentele (Nuostatų 1 priedas), Nebaigtiniu asmeninių apsaugos priemonių sąrašu (Nuostatų 5 priedas) bei Nebaigtiniu darbų arba darbo sektorių, kuriuose gali reikėti asmeninių apsaugos priemonių, sąrašu (Nuostatų 6 priedas).

3. Sudarant asmeninių apsaugos priemonių sąrašą, būtina išnagrinėti įrenginio, įrankio techninį pasą, kuriame gali būti nurodyta, kokias asmenines apsaugos priemones naudoti jį eksploatuojant, įvertinti Nuostatų, darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimus, rizikos įvertinimo rezultatus.

4. Parengus asmeninių apsaugos priemonių sąrašą, būtina išnagrinėti asmeninių apsaugos priemonių paskirtį, įvertinti, ar jos apsaugos darbuotoją nuo toje darbo vietoje esančių rizikos veiksnių, išsiaiškinti, koks rizikos veiksnys gali atsirasti naudojant pasirinktą asmeninę apsaugos priemonę, asmeninių apsaugos priemonių sugebėjimą išlaikyti saugos funkcijas veikiant rizikos veiksniams, jų atsparumą gamybiniam susidėvimui. Asmeninės apsaugos priemonės turi būti reikiamo dydžio, nevaržyti judesių, būti patogios dėvėti, lengvai tvarkomos ir valomos.

Pavyzdžiui, naudojant priemonę galvai apsaugoti nuo mechaninių veiksnių,

pasirenkamas apsauginis šalmas, turintis visas savybes, užtikrinančias darbuotojo saugą, t. y. amortizacinį pajėgumą, mechaninį atsparumą, tinkamą tvirtinimo ant galvos būdą ir panašiai.

Galvos apsaugai, dirbant prie elektros komutacinių prietaisų ar įtaisų bei srovei laidžių dalių (skirstyklose, pastotėse), naudotinas apsauginis šalmas, turintis didelę elektrinę varžą, ir pošalmis iš elektros srovei nelaidaus audeklo.

Nustačius nepastebimumo veiksnį, galvos apsaugai naudojami šalmai, turintys įspėjamąją spalvą, signalinius atšvaitus, padengti fluorescuojančiomis ar liuminescuojančiomis medžiagomis.

Esant terminio pobūdžio veiksniai, galvos apsaugai naudojami apsauginiai šalmai turi būti atsparūs temperatūros poveikiui (karščiui, šalčiui), o esant skysto metalo pusrslų pavojui – turi turėti apsauginį veido skydelį.

Parinkta galvos apsaugos priemonė gali pati sukelti tam tikrą riziką dėl papildomų trukdžių darbo metu, jaučiamo diskomforto ar neigiamo poveikio naudotojo sveikatai. Taip gali atsitikti, jeigu priemonė blogai parinkta, nepriderinta, nekokybiškas jos vėdinimas ir kt.

Galvos asmeninės apsaugos priemonės funkcijoms gali turėti įtakos asmeninės apsaugos priemonės senėjimas, kuris priklauso nuo oro, ultravioletinės radiacijos, temperatūros, drėgmės ir panašiai. Kad tai neįvyktų, būtina laikytis gamintojo parengtos naudojimo instrukcijos nurodymų, ypač atkreipiant dėmesį į naudojimo terminą.

Rizika gali atsirasti dėl netinkamo galvos apsaugos priemonės naudojimo, suteršimo įvairiomis medžiagomis.

Panašia tvarka nustatomas ir kitų asmeninių apsaugos priemonių tinkamumas apsaugoti darbuotoją nuo rizikos veiksnių, galinčių kelti grėsmę klausai, regėjimui, kvėpavimo takams ar kitoms darbuotojo kūno dalimis.

5. Nustačius asmeninių apsaugos priemonių tinkamumą ir jas įvertinus, Darbuotojams nemokamai išduodamų asmeninių apsaugos priemonių sąrašas derinamas ir tvirtinamas (Nuostatų 7.15 punktas).

6. Dėl Rizikos veiksnių įvertinimo, parenkant asmenines apsaugos priemones darbo vietoje, lentelės pildymo bei asmeninių apsaugos priemonių parinkimo metodikos konsultuoja Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

DARBO APLINKOS VEIKSNIŲ SĄRAŠAS

Kenksmingi ir pavojingi darbo aplinkos veiksniai, kuriems esant naudojamos asmeninės apsaugos priemonės, yra skirstomi į fizikinius, cheminius, biologinius, ergonominius ir kitus veiksnius.

1. Fizikiniai veiksniai

1.1. Mechaniniai:

- 1.1.1. nukritimas iš aukščio;
- 1.1.2. smūgis, atsitrenkimas, suspaudimas, prispaudimas;
- 1.1.3. įdūrimas, įpjovimas, įdrėskimas;
- 1.1.4. paslydimas, nugriuvimas;
- 1.1.5. vibracija;
- 1.1.6. kiti.

1.2. Temperatūra:

- 1.2.1. aukšta;
- 1.2.2. žema.

1.3. Elektra:

- 1.3.1. elektros įtampa;
- 1.3.2. elektrostatinis laukas;
- 1.3.3. elektromagnetinis laukas (pramoninio, radijo dažnio);
- 1.3.4. elektros lauko įtampa.

1.4. Spinduliai:

- 1.4.1. jonizuojantieji;
- 1.4.2. nejonizuojantieji (šviesos, infraraudonieji, ultravioletiniai, lazeriniai ir kt.).

1.5. Triukšmas.

1.6. Ultragarsas.

1.7. Infragarsas.

2. Cheminiai veiksniai

2.1. Aerosoliai:

- 2.1.1. dulkės;
- 2.1.2. plaušai;
- 2.1.3. dūmai.

2.2. Skysčiai:

- 2.2.1. apšilimas, apipylimas;
- 2.2.2. čiurkšlės, purslai (tiškai);
- 2.2.3. kiti.

2.3. Dujos, garai.

3. Biologiniai veiksniai

3.1. Mikroorganizmai:

- 3.1.1. kenksmingos bakterijos;
- 3.1.2. kenksmingi virusai;
- 3.1.3. kenksmingi grybeliai.

3.2. Baltyminiai preparatai.

3.3. Natūralūs organizmo komponentai (amino rūgštys, vitaminai ir kt.).

4. Ergonominiai veiksniai

4.1. Sunkus fizinis darbas.

4.2. Nepatogi darbo poza.

5. Kiti veiksniai

5.1. Nepastebimumas.

5.2. Deguonies stoka.

5.3. Kiti.

Pastaba. Jei darbo aplinkoje bus aptiktų ir įvertintų veiksnių, neįtrauktų į šį sąrašą, jis turi būti papildomas šiais veiksniais.

Darbuotojų aprūpinimo asmeninėmis apsaugos priemonėmis nuostatų
4 priedas

(įmonės arba padalinio pavadinimas)

**Darbuotojams nemokamai išduodamų asmeninių apsaugos priemonių
SĄRAŠAS**

Eil. Nr.	Darbuotojo pareigos, darbo vieta, pareigos	Asmeninės apsaugos priemonės pavadinimas, tipas, markė, paskirtis ir t. t	Tinkamumo naudoti terminas

Sąrašą sudarė

(pareigos)

(parašas)

(vardo raidė, pavardė)

(pareigos)

(parašas)

(vardo raidė, pavardė)

(pareigos)

(parašas)

(vardo raidė, pavardė)

Pastaba. Sąrašą tvirtina darbdavys, prieš tai jį suderinęs su darbuotojų atstovu.

NEBAIGTINIS ASMENINIŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ SĄRAŠAS

1. GALVOS APSAUGOS PRIEMONĖS

- 1.1. Apsauginiai šalmai, naudojami pramonėje (kasyklose, statybų aikštelėse, kitose pramonės šakose).
- 1.2. Lengvi galvos odos (plaukų) apdangalai (kepurės, kepuraitės, tinkleliai plaukams – su snapeliu arba be snapelio).
- 1.3. Apsauginiai galvos apdangalai (medžiaginės, nepralaidžios ir kitos medžiagos kepuraitės, kepurės bei apdangalai nuo lietaus ir kiti apdangalai).

2. KLAUSOS APSAUGOS PRIEMONĖS

- 2.1. Prieštriukšminiai kamščiai ir panašios priemonės.
- 2.2. Prieštriukšminiai šalmai.
- 2.3. Ausinės, tvirtinamos prie apsauginių šalmų.
- 2.4. Ausinės su lankeliu galvai.
- 2.5. Ausų apsauga su ryšio įranga.

3. AKIŲ IR VEIDO APSAUGOS PRIEMONĖS

- 3.1. Akiniai.
- 3.2. Tamsūs akiniai (apsauginiai akiniai).
- 3.3. Akiniai nuo rentgeno, lazerio, ultravioletinių, infraraudonųjų spindulių bei matomo spinduliavimo.
- 3.4. Apsauginiai veido skydeliai.
- 3.5. Lankinio suvirinimo darbų metu naudojami apsaugos skydeliai ir šalmai (rankiniai skydeliai, skydeliai su lanku, apjuosiančiu galvą, skydeliai, kurie gali būti pritaikomi apsauginiams šalmams).

4. KVĖPAVIMO TAKŲ APSAUGOS PRIEMONĖS

- 4.1. Aparatai su filtrais, apsaugantys nuo dulkių, dujų ir nuo radioaktyviųjų dulkių.
- 4.2. Apsauginiai aparatai su oro tiekimu.
- 4.3. Respiratoriai (kvėpavimo aparatai) su nuimamu suvirintojo skydeliu.
- 4.4. Nardymo aparatai ir medžiagos.
- 4.5. Nardymo kombinezonai, narų skafandrai.

5. PLAŠTAKŲ IR RANKŲ APSAUGOS PRIEMONĖS

- 5.1. Pirštinės:
 - 5.1.1. apsaugančios nuo mechaninio poveikio (dūrių, pjūvių, vibracijos ir t. t.);
 - 5.1.2. apsaugančios nuo cheminio poveikio;
 - 5.1.3. elektrikų ir apsaugančios nuo aukštos temperatūros.
- 5.2. Kumštinės pirštinės.
- 5.3. Antpirščiai.
- 5.4. Antrankoviai.
- 5.5. Rankos riešo apsauga, naudojama dirbant sunkų fizinį darbą.
- 5.6. Pirštinės su nupjautomis pirštų viršūnėlėmis.

5.7. Odinės pirštinės.

6. PĖDŲ IR KOJŲ APSAUGOS PRIEMONĖS

- 6.1. Pusbačiai, žemaauliai batai, auliniai batai, apsauginiai batai.
- 6.2. Greitai išvarstomi ar atsegami batai.
- 6.3. Batai su apsaugine nosele.
- 6.4. Batai ir kaliošai su karščiui atspariu padu.
- 6.5. Karščiui atsparūs apsauginiai batai, auliniai batai ir batai su aukštesniu aulu.
- 6.6. Šilti batai, auliniai batai ir batai su aukštesniu aulu.
- 6.7. Vibracijai atsparūs batai, auliniai batai ir batai su aukštesniu aulu.
- 6.8. Antistatiniai batai, auliniai batai ir batai su aukštesniu aulu.
- 6.9. Izoliuojantys batai, auliniai batai ir batai su aukštesniu aulu.
- 6.10. Apsauginiai batai grandininio pjūklo operatoriams.
- 6.11. Klumpės.
- 6.12. Antkeliai.
- 6.13. Nuimamos kelties apsaugos priemonės.
- 6.14. Blauzdinės.
- 6.15. Nuimami padai (atsparūs karščiui, dūriams ar prakaitui).
- 6.16. Nuimami kapliukai, apsaugantys nuo paslydimo ant ledo, sniego ar slidaus paviršiaus.

7. ODOS APSAUGOS PRIEMONĖS

- 7.1. Apsauginiai kremai.
- 7.2. Apsauginiai tepalai.

8. KRŪTINĖS, LIEMENS IR PILVO APSAUGOS PRIEMONĖS

- 8.1. Apsauginės liemenės, švarkai ir prijuostės, apsaugantys nuo mechaninio poveikio (dūrių, pjūvių, skysto metalo purslų ir t. t.).
- 8.2. Apsauginės liemenės, švarkai ir prijuostės, apsaugantys nuo cheminių medžiagų poveikio.
- 8.3. Pašiltintos liemenės.
- 8.4. Gelbėjimosi liemenės.
- 8.5. Prijuostės, apsaugančios nuo rentgeno spindulių.
- 8.6. Liemens diržai.

9. VISO KŪNO APSAUGOS PRIEMONĖS

- 9.1. Įranga, apsauganti nuo kritimų:
 - 9.1.1. kritimų prevencijos įranga (įranga su visais būtinais reikmenimis);
 - 9.1.2. įranga su kritimo amortizatoriais (įranga su visais būtinais reikmenimis);
 - 9.1.3. apsauginiai kūno pririšimai (saugos diržų komplektas).
- 9.2. Apsauginiai drabužiai:
 - 9.2.1. apsauginiai darbo drabužiai (dvi dalys ir kombinezonas);
 - 9.2.2. drabužiai, apsaugantys nuo mechaninio poveikio (dūrių, pjūvių ir t. t.);
 - 9.2.3. drabužiai, apsaugantys nuo cheminių medžiagų poveikio;
 - 9.2.4. drabužiai, apsaugantys nuo skysto metalo purslų ir infraraudonųjų spindulių,
 - 9.2.5. karščiui atsparūs drabužiai;
 - 9.2.6. šilti drabužiai;
 - 9.2.7. drabužiai, apsaugantys nuo radioaktyviųjų medžiagų;

- 9.2.8. drabužiai apsaugantys nuo elektromagnetinių laukų;
 - 9.2.9. dulkėms nepralaidūs drabužiai;
 - 9.2.10. dujoms nepralaidūs drabužiai;
 - 9.2.11. įspėjamieji (signaliniai) drabužiai, šviesą atspindintys drabužiai ir kiti reikmenys (rankovių raiščiai, pirštinės ir t. t.);
 - 9.2.12. apsauginiai apdangalai.
-

NEBAIGTINIS DARBŲ ARBA DARBO SEKTORIŲ, KURIUOSE GALI REIKĖTI ASMENINIŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ, SĄRAŠAS

1. GALVOS APSAUGA (KAUKOLĖS APSAUGA)

1.1. Apsauginiai šalmai:

1.1.1. statybos darbai, ypač ant pastolių, po arba netoliese pastolių, bei darbai aukštyje, klojinių statymas ir išardymas, surinkimo ir montavimo darbai, darbai ant pastolių bei griovimo darbai;

1.1.2. darbai ant plieno tiltų, pastatų plieno konstrukcijų, stiebų, bokštų, hidrotechninių metalo konstrukcijų, aukštakrosnių, liejyklų ir valcavimo staklių konstrukcijų, didelių talpyklų ir vamzdynų, katilinių ir elektrinių;

1.1.3. darbai duobėse, grioviuose, tranšėjose, šachtose bei tuneliuose;

1.1.4. žemės ir uolienos apdorojimo darbai;

1.1.5. darbai požeminėse ir atvirose kasyklose, karjeruose, angliakasyboje (naudingųjų iškasenų gavyba);

1.1.6. darbai su varžtų įsukimo (įkalimo) įrankiais;

1.1.7. sprogdinimo darbai;

1.1.8. darbai prie liftų, kėlimo mechanizmų, kranų ir konvejerių;

1.1.9. darbai prie aukštakrosnių, tiesioginio formavimo įrenginių, plieno liejykloje, valcavimo cechuose, metalo darbai, kalyba, šampavimas karštu būdu ir liejimas;

1.1.10. darbai prie pramoninių krosnių, talpyklų, įrenginių, silosinėse, bunkeriuose ir vamzdynuose;

1.1.11. laivų statyba;

1.1.12. traukinių manevravimas;

1.1.13. darbai gyvulių skerdyklose;

1.1.14. kiti darbai.

2. PĖDŲ APSAUGA

2.1. Apsauginiai batai su dūriams atspariu padu:

2.1.1. pastatų karkasų darbai, požeminiai (pamatų klojimo) darbai ir kelio darbai;

2.1.2. pastolių montavimo darbai;

2.1.3. pastatų karkasų griovimo darbai;

2.1.4. darbai su betonu ir surenkamomis dalimis, įskaitant klojinių statymą ir išardymą;

2.1.5. darbai statybos aikštelėse ir sandėliuose;

2.1.6. stogo darbai;

2.1.7. kiti darbai.

2.2. Apsauginiai batai be dūriams atsparių padų:

2.2.1. darbai ant plieno tiltų, pastatų plieno konstrukcijų, stiebų, bokštų, liftų, hidrotechninių plieno konstrukcijų, aukštakrosnių, liejyklų ir valcavimo staklynų konstrukcijų, didelių talpyklų ir vamzdynų, kranų, katilinių ir elektrinių;

2.2.2. krosnių statybos, šildymo ir ventiliacijos įrengimo bei metalo surinkimo darbai;

2.2.3. rekonstrukcija ir techninė priežiūra bei remontas;

2.2.4. darbai prie aukštakrosnių, tiesioginio apspaudimo įrenginių, plieno liejykloje, valcavimo staklių, metalo darbai, kalyba, karštas šampavimas, karštas presavimas, valcavimas;

2.2.5. darbai karjeruose ir atvirose kasyklose, angliakasyba (naudingųjų iškasenų

gavyba);

2.2.6. uolienos apdorojimas ir perdirbimas;

2.2.7. plokščio stiklo gaminių ir stiklo taros dirbinių gamybos, perdirbimo ir apdirbimo darbai;

2.2.8. darbai su liejiniais keramikos pramonėje;

2.2.9. paviršiaus apdorojimo darbai keramikos pramonėje;

2.2.10. liejimo darbai keramikos dirbinių ir statybinių medžiagų pramonėje;

2.2.11. transportavimas ir sandėliavimas;

2.2.12. darbai su šaldytos mėsos luitais ir konservuoto maisto pakuotėmis;

2.2.13. laivų statyba;

2.2.14. traukinių manevravimas;

2.2.15. kiti darbai.

2.3. Apsauginiai batai su kulnais ar pakalomis bei dūriams atspariu padu:

2.3.1. stogo darbai;

2.3.2. kiti darbai.

2.4. Apsauginiai batai su izoliaciniu padu:

2.4.1. darbai su labai karštomis ar labai šaltomis medžiagomis ir ant jų;

2.4.2. kiti darbai.

2.5. Greitai nusiaunami apsauginiai batai:

2.5.1. darbai, kuriuos dirbant gresia pavojus prasiskverbti išlydytoms medžiagoms;

2.5.2. kiti darbai.

3. AKIŲ IR VEIDO APSAUGA

3.1. Tamsūs akiniai, veido skydeliai ar uždangalai:

3.1.1. suvirinimo, šlifavimo ar separavimo darbai;

3.1.2. skaptavimas (iškalimas) ir kalimas kalnu;

3.1.3. uolienos apdorojimas ir perdirbimas;

3.1.4. darbai su varžtų įsukimo įrankiais;

3.1.5. darbai prie drožlę nuimančių mašinų, apdorojant trapią žaliavą;

3.1.6. karštas šlampavimas;

3.1.7. nuolaužų smulkinimas ir pašalinimas;

3.1.8. darbai su grūdėta medžiaga (šlifavimo darbai);

3.1.9. darbai su rūgštiniais ir šarminiais tirpalais, dezinfekavimo ir ėsdinančiomis (korozijos valymo) priemonėmis;

3.1.10. darbai su skysčių purkštuvais;

3.1.11. darbai su išlydytomis medžiagomis ir netoli jų;

3.1.12. darbai prie karštų spinduliuojančių šaltinių;

3.1.13. darbai su lazeriu;

3.1.14. kiti darbai.

4. KVĖPAVIMO TAKŲ APSAUGA

4.1. Respiratoriai (kvėpavimo aparatai):

4.1.1. darbai talpyklose (rezervuaruose), ankštose patalpose ir dujomis kūrenamose pramonės krosnyse, kur galimas dujų išsiskyrimas ar deguonies trūkumas;

4.1.2. darbai netoli nuo aukštakrosnės įkrovos (užtaiso);

4.1.3. darbai netoli dujų konverterių ir aukštakrosnės dujų vamzdžių;

4.1.4. darbai netoli aukštakrosnės čiaupų, kur galimas sunkiųjų metalų garų išsiskyrimas;

4.1.5. darbai ant krosnių ir semtuvų sutvirtinimų (išklojų), kur galimas dulkių išsiskyrimas;

- 4.1.6. dažymas (lakavimas) purkštuvu, jeigu dulkių atskyrimas (vėdinimas) nepakankamas;
- 4.1.7. darbai krosnių ir kanalizacijų vamzdžiuose bei kitose požeminėse su kanalizacija susijusiose patalpose;
- 4.1.8. darbai šaldymo įrenginiuose, kuriuose galimas šaldymo agento (priemonės) nuotėkis;
- 4.1.9. kiti darbai.

5. KLAUSOS APSAUGA

- 5.1. Ausų apsaugos priemonės:
 - 5.1.1. darbai su metalo presais;
 - 5.1.2. darbai su pneumatiniiais įrankiais;
 - 5.1.3. oro uosto darbuotojų darbai žemėje;
 - 5.1.4. polių kalimo darbai;
 - 5.1.5. darbai medienos apdirbimo ir tekstilės pramonėje;
 - 5.1.6. kiti darbai.

6. KŪNO, RANKŲ IR PLAŠTAKŲ APSAUGA

- 6.1. Apsauginiai drabužiai:
 - 6.1.1. darbai su rūgštiniais ir šarminiais tirpalais, dezinfekavimo ir ėsdinančiomis (korozijos valymo) medžiagomis;
 - 6.1.2. darbai su karštomis medžiagomis ar netoli jų, kur jaučiamas karščio poveikis;
 - 6.1.3. darbai su plokščio stiklo gaminiais;
 - 6.1.4. apdorojimo medžiagos srove darbai;
 - 6.1.5. bandomieji sprogdinimai;
 - 6.1.6. darbai labai žemos temperatūros patalpose;
 - 6.1.7. kiti darbai.
- 6.2. Ugniai atsparūs apsauginiai drabužiai:
 - 6.2.1. suvirinimo darbai ankštose patalpose;
 - 6.2.2. kiti darbai.
- 6.3. Dūriams atsparios prijuostės:
 - 6.3.1. kaulų pašalinimo ir smulkinimo darbai;
 - 6.3.2. darbai rankiniu peiliu, nukreiptu kūno pusėn;
 - 6.3.3. kiti darbai.
- 6.4. Odinės prijuostės:
 - 6.4.1. suvirinimas;
 - 6.4.2. kalyba;
 - 6.4.3. liejimas;
 - 6.4.4. kiti darbai.
- 6.5. Dilbio apsaugos priemonės:
 - 6.5.1. kaulų pašalinimo ir smulkinimo darbai;
 - 6.5.2. kiti darbai.
- 6.6. Pirštinės:
 - 6.6.1. suvirinimas;
 - 6.6.2. darbai su aštriais objektais, išskyrus mašinas, kurios gali įtraukti pirštinę;
 - 6.6.3. nesaugūs darbai su rūgštimis, šarmais ir jų tirpalais;
 - 6.6.4. kiti darbai.
- 6.7. Pirštinės su metaliniu tinkleliu:
 - 6.7.1. kaulų pašalinimo ir smulkinimo darbai;
 - 6.7.2. nuolatinis pjaustymas rankiniu peiliu gaminant produkciją ir skerdžiant;

6.7.3. peilių keitimas pjaustymo mašinosė;

6.7.4. kiti darbai.

7. ORO POKYČIAMS ATSPARŪS DRABUŽIAI

7.1. Darbai atviraime lauke lyjant ir esant šaltam orui.

7.2. Kiti darbai.

8. ŠVIESĄ ATSPINDINTYS DRABUŽIAI

8.1. Darbai, kuriuos dirbantys darbuotojai turi būti aiškiai matomi.

8.2. Kiti darbai.

9. SAUGOS DIRŽAI

9.1. Darbai ant pastolių.

9.2. Surenkamųjų dalių montavimas.

9.3. Darbai ant stiebų.

9.4. Kiti darbai.

10. APSAUGINĖS VIRVĖS

10.1. Darbai keliamųjų kranų kabinose.

10.2. Darbai aukštai esančių stelažų aptarnavimo įrenginių kabinose.

10.3. Darbai aukštuminėse gręžimo bokštų dalyse.

10.4. Darbai šachtose ir kanalizacijos vamzdžiuose.

10.5. Kiti darbai.

11. PRIEMONĖS ODOS APSAUGAI

11.1. Paviršių padengimo darbai.

11.2. Darbai saulėje.

11.3. Darbai odos (kailių) raugykloje.

11.4. Kiti darbai.

Darbuotojų aprūpinimo asmeninėmis apsaugos priemonėmis nuostatų
7 priedas

1 pavyzdys

**DARBUOTOJO ASMENINIŲ APSAUGOS
PRIEMONIŲ APSKAITOS
K O R T E L Ė NR.**

Vardas _____ Lytis _____
Pavardė _____ Ūgis _____
Darbo laiko apskaitos žiniaraščio Nr. _____ Dydis: _____
Padalinys _____ drabužio _____
Darbo vieta _____ avalynės _____
Pareigos _____ galvos apdangalo _____
Priėmimo į darbą data _____ Kitos _____

2 pavyzdys

ASMENINĖS APSAUGOS PRIEMONĖS (pagal patvirtintą sąrašą)

Eil. Nr.	Asmeninės apsaugos priemonės pavadinimas, tipas, markė, paskirtis ir t. t.	Pagrindas išduoti	Kiekis	Mato vienetas	Tinkamumo naudoti terminas

20... m. mėn. d.

Darbdavys ar jo įgaliotas asmuo _____
(parašas) (vardas, pavardė)

Vieną egzempliorių gavau: _____
(parašas) (vardas, pavardė)

3 pavyzdys

**ASMENINIŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ IŠDAVIMO (GRAŽINIMO)
ŽINIARAŠTIS NR.**

Išdavimo (grąžinimo) data _____

Darbuotojas _____
(vardas, pavardė, padalinys, pareigos, darbo laiko apskaitos žiniaraščio Nr.)

Eil. Nr.	Asmeninės apsaugos priemonės kodas	Asmeninės apsaugos priemonės pavadinimas	Mato vnt.	Kiekis	Kaina, Lt	Suma, Lt

Suma žodžiais: _____ Lt _____ ct

Išdavė: _____
(pareigų pavadinimas, vardas, pavardė, parašas)

Gavo: _____
(pareiḡų pavadinimas, vardas, pavardė, parašas)
